

Priekšvārdi

Rakstu krājums „Valoda: nozīme un forma 10. Latvijas gramatiskā doma gadsimta gaitā” ir Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latvistikas un baltistikas nodaļas Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras un Baltu valodniecības katedras rīkotās 54. prof. Artura Ozola dienas starptautiskās zinātniskās konferences „Latvijai – 100. Gramatika: no Kārļa Mīlenbaha „Teikuma” (1898) līdz mūsdienām” (15.03.–16.03.2018.) materiālu un vairāku atsevišķi tapušu pētījumu apkopojums 16 rakstu veidolā.

2018. gada prof. Artura Ozola konference bija veltīta Latvijas Republikas 100 gadu jubilejai. Pēdējo simt gadu kontekstā (1918–2018) tika iecerēts runāt par gramatikas apraksta tradīcijām un gramatikas jautājumu interpretāciju latviešu un citu valodu vispārīgos, tipoloģiskos, kognitīvos, funkcionālos, sastatāmos u. c. pētījumos. 2018. gadā 120 gadu apritēja arī pirmajam plašākajam konceptuālajam latviešu sintakses aprakstam – Kārļa Mīlenbaha (1853–1916) grāmatai „Teikums” (1898). Konferencē bija pieteikti 28 referāti, krājumā „Valoda: nozīme un forma 10. Latvijas gramatiskā doma gadsimta gaitā” ar 12 rakstiem, kas tapuši uz konferences referāta pamata, piedalās Daiki Horiguchi (*Daiki Horiguchi*, „Verbu desemantizēšanās un konstrukcijas „*ņemt/sēdēt* un V” aspektuālās pazīmes”, Ivates Universitāte), Regīna Kvašīte (*Regina Kvašytė*, „Latviešu un lietuviešu valodas atgriezeniskie darbības vārdi: terminoloģiskais aspekts”, Šauļu Universitāte), Dens Dimiņš („Aspektualitāte un kustības izteikšana latviešu valodā”, Islandes Universitāte), Agne Līsauskaitē (*Agnė Lisauskaitė*, “Lithuanian academic vocabulary: a corpus-based study”, Viļņas Universitāte), Linda Lauze („Pakārtojuma vārdu *ka* un *kad* lietojums mutvārdu tekstā”, Liepājas Universitāte), Laura Rītuma, Baiba Saulīte, Gunta Nešpore-Bērzkalne („Latviešu valodas sintaktiski marķētā korpusa gramatikas modelis”, visas – LU Matemātikas un informātikas institūts), Gita Bērziņa, Brigita Cīrule („Klasisko valodu gramatika Rīgas izglītības vēsturē”), Dzintra Paegle („Augusta Tenteļa pareizrakstības komisijas likumi un to atspulgi skolu mācību grāmatās un sabiedrībā”), Andra Kalnača, Ilze Lokmane, Ilze Rūmniece („Nenoteiksmes predikāts latviešu valodā, tā latīņu un sengrieķu analogi un Kārļa Mīlenbaha „abzolutais infinitīvs”), Daiga Deksnē („Priedēkļa *aiz-* nozīmju klasifikācija: no Jāņa Endzelīna atziņām līdz mūsdienām”), Emīlija Mežale („Norādāmo vietniekvārdu lietojums latviešu un somu presē”, visas – LU Humanitāro zinātņu fakultāte). 54. prof. Artura Ozola dienas starptautiskās zinātniskās konferences „Latvijai – 100. Gramatika: no Kārļa Mīlenbaha „Teikuma” (1898) līdz mūsdienām” ievadvārdus „Gramatikas pētījumi Latvijas simtgadei” raksta formā sagatavojusi Ina Druvieta (LU prorektore humanitāro un izglītības zinātņu jomā, LU Humanitāro zinātņu fakultāte un LU Latviešu valodas institūts).

Krājumā iekļauta arī četri īpaši tapuši pētījumi, kas saistīti ar dažādiem gramatikas un tās izpētes metodoloģijas, gramatiskās domas un valodas lietojuma jautājumiem, to autori – Giorgijs Gogolašvili (*Giorgi Gogolashvili*, Tbilisi Valsts universitātes Arnolda Čikobavas Valodniecības institūts) un Tamari Lomtadze (*Tamari Lomtadze*, Akakija Cereteli Valsts universitāte (Kutaisi)) ar kopīgu rakstu

“From the history of the Georgian grammatical thought”, Mihals Škrabals (*Michal Škrabal*, Kārļa Universitātes Čehu Nacionālā korpusa institūts (Prāga)) un Aiga Veckalne (Ventspils Augstskola) ar rakstu „Bērtin bēru valodiņu: par kādu latviešu valodas verbālu konstrukciju korpuslingvistikas skatījumā”, Sanita Lazdiņa (Rēzeknes Tehnoloģiju augstskola, ““We don’t really have a preferred language”: a case study of language practices in the Latvian-Estonian border area (Valka and Valga twin-towns)”) un Kristīne Levāne-Petrova (LU Matemātikas un informātikas institūts, „Līdzsvarotais mūsdienu latviešu valodas tekstu korpus, tā nozīme gramatikas pētījumos”).

Rakstu krājums „Valoda: nozīme un forma 10. Latvijas gramatiskā doma gadsimta gaitā” būs noderīgs ne tikai kā mūsdienīgas valodniecības teorijas izmantojuma avots, bet arī kā mācību līdzeklis dažādos latviešu, vispārīgās valodniecības u. c. studijuursos.

Krājuma sastādītājas pateicas visiem autoriem par ieguldīto darbu rakstu sagatavošanā, redkolēģijas un pieaicinātiem recenzentiem un konsultantiem par ieteikumiem publikāciju pilnīgošanā. Rakstu krājuma izdošana tikusi finansēta no Latvijas Universitātes pētniecības projekta „Letonika, diaspora un starpkultūru komunikācija” Humanitāro zinātņu fakultātes apakšprojekta „Humanitārā doma – valoda, teksts, kultūra” līdzekļiem (projekta vadītāja – Ilze Rūmniece, apakšprojekta vadītāja – Andra Kalnača). Īpaša pateicība pienākas Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātei un Latvistikas un baltistikas nodaļai un tās vadītājai Ievai Kalniņai, nodaļas iepriekšējam vadītājam Ojāram Lāmam, kā arī LU Akadēmiskajam apgādam.

Patiess prieks, ka rakstu krājums „Valoda: nozīme un forma” sasniedzis savu pirmo jubileju – 10. numuru! Pirmais krājums “Valoda: nozīme un forma. Plašsaziņas līdzekļu valoda” iznāca 2009. gadā, tā sastādītāja un redaktore bija Ilze Lokmane. Pirms tam tai pašā gadā LU Humanitāro zinātņu Latvistikas un baltistikas nodaļas Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras sēdē tika nolemts sākt šāda krājuma izdošanu, kur tiktu publicēti pētījumi latviešu un vispārīgajā valodniecībā par dažādiem tematiem – gramatiku, pragmatiku, semantiku, kognitīvo lingvistiku u. c., kā arī par mūsdienīgu lingvistisko metodoloģiju. Kopš pirmā numura rakstu krājumā tiek apkopoti ikgadējo Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultātes Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras rīkoto starptautisko konferenču un semināru materiāli. Tāpēc blakus nemainīgajam krājuma galvenajam nosaukumam (tā autore ir mūsu kādreizējā Latviešu un vispārīgās valodniecības katedras kolēģe Sarma Kļaviņa) ik numuram ir arī savs tematisks nosaukums. Visus desmit numurus ir bijis spēkā arī princips piesaistīt ar publikācijām dažādu augstskolu un zinātnisko iestāžu pētniekus, kā arī topošos valodniekus – maģistrantūras un doktorantūras studentus. Rakstu krājumu tematisko ievirzi un dažādu paaudžu un uzskatu valodnieku sadarbību vēlamies saglabāt arī turpmāk. Jubilejas numurā sakām paldies visiem mūsu autoriem, redakcijas kolēģijai, recenzentiem, konsultantiem un atbalstītājiem nodaļā, fakultātē, Latvijas Universitātē!

Andra Kalnača, Ilze Lokmane,
krājuma „Valoda: nozīme un forma 10.
Latvijas gramatiskā doma gadsimta gaitā”
sastādītājas un redaktores